

Landsbyerne – nu og i fremtiden

17 anbefalinger til at understøtte
og styrke levedygtige landsbyer

Indhold

Formandens forord	5
Indledning	6
Udvalgets medlemmer	8
Landsbyernes udvikling og udfordringer	9
Hvordan kan befolkningstallet i landsbyerne udvikle sig?	10
To scenarier for landsbyerne i 2030	12
En national tendens med behov for forskellige løsninger	14
Kriterier og anbefalinger til at understøtte og styrke levedygtige landsbyer	15
Fire kriterier for levedygtige landsbyer	16
Et attraktivt nærmiljø med tidssvarende boliger, en tilpasset bygningsmasse samt adgang til landskab og natur	18
Nærhed til offentlig og privat service	18
Tilgængelighed til beskæftigelse og gode muligheder for etablering af virksomhed	19
Social og kulturel sammenhængskraft	19
Horslunde har bevaret den gode energi	20
Ebberup hænger godt sammen	24
Naturen og molboprojekter tiltrækker stærke tilflyttere til Mols	28
Vallekilde vil fællesskabet	32
Yderste revle er blevet populær	36
Grøn kerne og mere natur skal forandre nordjyske landevejsbyer	38

Formandens forord

Nærhed til landskab og natur er blandt landsbyernes potentialer.

Levedygtige landsbyer over hele landet, der kan danne rammen om et aktivt og indholdsrigt liv for alle aldersgrupper. Sådan lyder udvalgets vision for landsbyerne i 2030.

I arbejdet frem mod anbefalingerne til hvordan visionen kan realiseres, har udvalget besøgt landsbyer rundt om i landet. Her har vi mødt mennesker, der har deres hverdag i landsbyen – med glæder og udfordringer. Mennesker, for hvem landsbyen med dens fællesskab og sammenhold er rammen om et indholdsrigt liv med nærhed til landskab og natur.

Vi har mødt energi og entusiasme, ildsjæle og idérigdom, der bekræfter, at landsbyerne både i dag og i fremtiden har noget at byde ind med.

Men landsbyerne er også udfordrede! Udviklingen har medført, at der i dag tegner sig en markant anden virkelighed end for bare få årtier siden. De store byer, med deres job og uddannelsesmuligheder, tiltrækker særligt yngre mennesker. Samtidig er der gennem de senere år sket en centralisering af offentlige servicefunktioner, og flere private virksomheder er flyttet væk fra landsbyerne.

For mange landsbyer og landdistrikter er udviklingen alvorlig. Befolkningstallet har været støt

faldende gennem flere år, skoler, virksomheder og butikker er lukket, og området er præget af tomme huse og begyndende forfald. Det er en ond spiral, som det er en samfundsmæssig opgave at løse. Det kræver en indsats!

Nogle landsbyer vil kunne se ind i en fremtid med færre, men mere spredte og velbeliggende boliger, hvor beboerne deler faciliteter med nabolandsbyerne. Måske er der lidt længere til nabohuset, men til gengæld er der lys i vinduerne om aftenen.

Andre landsbyer har forudsætninger for vækst i beboertallet med flere lokale arbejdspladser og en styrkelse af mulighederne for at benytte den omkringliggende natur og de landskabelige værdier.

Fælles for de to udviklingsretninger er, at de kan danne rammen om det gode liv, med et stærkt lokalt fællesskab, uanset om der er flere eller færre beboere i landsbyen i fremtiden. Mange landsbyer er allerede i gang med at tage stilling til den fremtidige udvikling, og flere er på vej.

Udvalget har i alt 17 anbefalinger til arbejdet med at fremme og styrke levedygtige landsbyer. Det er udvalgets holdning, at landdistriktsudvikling og fremme af landsbyernes levedygtighed er en opgave, hvor stat, kommune, beboere og det lokale erhvervsliv skal arbejde sammen.

Det er mit håb, at udvalgets anbefalinger gennemføres, så vi i mange år frem har et Danmark i vækst med levedygtige landsbyer over hele landet. Tak til alle, der har bidraget til udvalgets arbejde.

Jens Kr. A. Møller

April 2018
Jens Kr. A. Møller

Indledning

Mere end 1 mio. danskere bor i dag i landsbysamfund med op til 1.000 indbyggere. Der er levende og levedygtige landsbyer i alle dele af Danmark. De rummer udfordringer og potentialer, som bedst forstås ved at se det med egne øjne og møde de mennesker, der bor i landsbyerne og er med til at gøre byerne attraktive.

Danmark er i vækst. Men væksten fordeler sig forskelligt på tværs af danmarkskortet. Flere landsbyer og landdistrikter er i dag i en positiv udvikling, men udviklingen er kommet senere og sker ikke så hurtigt som i de større byer. Samtidig er der et stort antal landsbyer, der er udfordrede på væsentlige områder.

Som en del af aftalen mellem regeringen, Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti om modernisering af planloven blev det besluttet at nedsætte et udvalg, der kunne sætte fornyet fokus på landsbyernes fremtid.

Der var blandt forligskredsen bag aftalen enighed om at sætte et fornyet fokus på landsbyernes fremtid, og hvordan de kan være levedygtige. Erhvervsministeren nedsatte derfor efter drøftelse med aftaleparterne et udvalg, som kan komme med bud herpå.

Udvalget blev nedsat af erhvervsminister Brian Mikkelsen i juli 2017, og resultatet af arbejdet er 17 konkrete anbefalinger til at understøtte og styrke levedygtige landsbyer.

Udvalgets arbejde

Udvalget for levedygtige landsbyer har anset det for centralt at opleve den store mangfoldighed, der er i landsbyerne rundt omkring i Danmark, på egen hånd. Samtidig har det været en høj prioritet at få skabt en debat om landsbyernes fremtid og give interesseorganisationer, privatpersoner mv. mulighed for at give input til udvalget. Udvalget har derfor afholdt udvalgs møder rundt i landet, afholdt møder med borgmestre og interesseorganisationer, deltaget i offentlige arrangementer i Jylland og på Sjælland samt inddraget borgere via blandt andet Facebook.

Udvalgets møder rundt i landet har blandt andet bidraget til udvalgets opgave med at identificere udfordringer og muligheder og belyse, hvad der karakteriserer landsbyer, som har vist sig levedygtige, herunder landsbyernes indbyggere, tilflyttere, foreningsliv, virksomheder osv.

De seks byer, som udvalget har besøgt, er alle forskellige. Men fælles for dem er, at landsbyernes indbyggere har gjort en kæmpe indsats for at gøre netop deres landsby mere attraktiv, og ikke mindst at fortælle omverdenen om det. Eksempelvis gør Vallekilde i Odsherred Kommune i høj grad brug af digitale medier, mens Knebel i Syddjurs Kommune via midler fra Realdania, DGI og Lokale og Anlægsfonden har sat fart på udviklingen via et landsbyklyngeprojekt.

De byer som udvalget har besøgt er portrætteret af journalist Lars Winther og fotograf Lars Aarø. Artiklerne om de seks landsbyer er fortællinger, der beskriver livet i byerne. De er billeder og ord, der beskriver nogle af de mennesker, der bor i Danmarks levedygtige landsbyer.

God læselyst.

Udvalgets medlemmer

Formålet med udvalgsarbejdet er – med konkrete anbefalinger til omstilling og fornyelse i retning af levedygtige landsbyer – at bidrage til regeringens ambition om vækst og udvikling i hele Danmark.

Formand

Jens Kr. A. Møller

Adm. direktør, DLR Kredit A/S

Øvrige medlemmer

Steffen Damsgaard

Formand, Landdistrikternes Fællesråd

Susanne Hovmand-Simonsen

Tidl. godsejer, Knuthenlund Gods

Ellen Højgaard Jensen

Direktør, Dansk Byplanlaboratorium

Bent Jensen

CEO & Ejer, LINAK

Laila Kildesgaard

Direktør, KL

Søren Møller

Landsformand, DGI

John Wagner

Adm. direktør, De Samvirkende Købmænd

Dorthe Winther

Formand, Sammenslutningen af Danske Småøer

Thorkild Ærø

Direktør, Prodekan, Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet

Landsbyernes udvikling og udfordringer

Udviklingen fra landbrugssamfund til industri-, service- og videnssamfund har været med til at påvirke de aktuelle megatrends som globalisering og urbanisering.

Landsbyerne er i sin tid opstået som små samfund knyttet til landbruget. Landsbyerne og deres levevilkår har ændret sig igennem tiderne i takt med samfundsudviklingen. Landbruget og den øvrige erhvervsstruktur har ændret sig, og det har landsbyerne også. De har ændret sig fra at kunne klare sig selv med landbruget og mindre erhvervsvirksomheder som økonomisk motor til der, hvor vi er i dag, hvor landsbyerne har mistet mange funktioner og opgaver, som for eksempel skole og købmand.

Mens befolkningstallet siden år 2000 er steget på landsplan, bor der i dag færre i landsbyerne og landdistrikterne. Det er særligt det åbne land, der er blevet tyndere befolket.

Årsagerne er mange. Landbruget har udviklet sig sådan, at de enkelte landbrug er blevet større og mere effektive med markant færre ansatte. Senere har udviklingen spredt sig ind i andre erhverv. Det har medført, at håndværks-, industri-, service- og handelsvirksomheder i stigende grad er flyttet ind til de større kommunale hovedbyer på bekostning af de små landsbyer.

Dertil kommer, at perioden siden år 2000 har været præget af flere nationale og internationale begivenheder, som har haft betydning for den udvikling. Et økonomisk opsving i starten af 00'erne blev efterfulgt af en finanskriser, hvor arbejds- og boligmarkedet blev særligt hårdt ramt i landdistrikterne.

Samtidig er der gennemført flere store politiske reformer, som Strukturreformen, Politireformen og Sygehusreformen, der for at opnå øget produktivitet har betydet, at færre og større enheder er blevet oprettet og placeret i de større byer. I den efterfølgende periode har mange kommuner foretaget lignende beslutninger om at samle og centralisere kommunale institutioner, som for eksempel skoler, plejehjem og børnehaver, hvilket har svækket landsbyerne yderligere.

Hvordan kan befolkningstallet i landsbyerne udvikle sig?

Det er ikke muligt at forudsige, om tendensen med et støt faldende befolkningstal i landsbyerne vender. Men det er forventningen, at forskellen i indbyggertallet mellem landsbysamfundene og landet som helhed vil øges frem mod 2030.

Udvalget har set på to forskellige fremskrivninger eller mulige billeder på fremtiden for at tegne et billede af befolkningsudviklingen i landsbyerne de kommende år. I den ene fremskrivning forudsættes det, at udviklingen i befolkningstallet i landsbysamfund vil følge den forventede udvikling på landsplan frem mod 2030. I den anden fremskrivning er det forudsat, at den udvikling, der har været i befolkningstallet siden år 2000, vil fortsætte uændret frem mod 2030.

Fremskrivningerne skal ikke betragtes som et bud på eller en prognose for den egentlige udvikling, men er udarbejdet for at illustrere mulige udviklinger frem mod 2030.

Det skal understreges, at der kan være betydelige forskelle i udviklingen inden for den enkelte kommune. Der er talrige eksempler på levedygtige landsbyer, der oplever en stigning i befolkningstallet i kraft af for eksempel nærhed til en af de større byer, et stærkt lokalt engagement, investeringer i infrastruktur, aktivering af stedbundne potentialer, nye erhvervs- og beskæftigelsesforhold eller forbedring af offentlige eller private servicetilbud mv.

Når det er sagt, så skaber den måde, som samfundet udvikler sig på i øjeblikket, sammen med udviklingen i sammensætningen af befolkningen i landsbyerne, en forventning om, at udviklingen frem mod 2030 vil øge gabet i indbyggertallet mellem landsbyer og landet som helhed.

2000

2017

2030

Udviklingen i antallet af indbyggere bosat i byer og bebyggelser med op til 1.000 indbyggere i perioden 2000-2017 samt fremskrivning for perioden 2017-2030. Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Byernes geografiske afgrænsning er dynamisk og ændrer sig over tid. 21 byer havde mellem 900 og 1.000 indbyggere i år 2000 og mere end 1.000 indbyggere i 2017. Samtidig havde 6 byer mellem 1.000 og 1.100 indbyggere i 2000 og mindre end 1.000 indbyggere i 2017. Således indgår der flere byer i tallet for 2000 end for 2017. Fra 2006 og frem indførtes en ny opgørelsesmetode i forhold til tidligere.

Hvis udviklingen i befolkningstallet i landsbyer og landdistrikter følger samme udvikling som det forventes på landsplan.

Hvis udviklingen i befolkningstallet siden 2000 fortsætter uændret.

To scenarier for landsbyerne i 2030

Der er i dag mange landsbyer, hvor det er attraktivt at bo og leve. Det er ting som det gode naboskab, nærheden til naturen og et stærkt lokalt engagement, som tegner billedet af landsbyerne.

Det mangfoldige billede af landsbyerne, som vi ser i dag, vil også gøre sig gældende fremover. Her ser udvalget dog to mulige scenarier for den enkelte landsby. Scenarierne er stiliserede, men giver et indtryk af de forskellige retninger landsbyerne kan udvikle sig i.

Udvalget finder, at det med det mangfoldige landsbybillede i dag vil være muligt at finde mange landsbyer i 2030, der passer på den positive beskrivelse af landsbyen. Arbejdet med at fremtidssikre og tilpasse landsbyerne afhænger i vid udstrækning af de enkelte landsbysamfund, der med engagement, lokalkendskab og udviklingskapacitet er en nødvendig deltager i en udvikling af et levedygtigt lokalsamfund.

Men udvalgets erfaringer og befolkningsfremskrivinger viser også, at engagement, lokalt kendskab og udviklingskapacitet ikke gør det alene. Fremskrivingerne og de to scenarier taler for en national og kommunal indsats for at sikre en bedre demografisk udvikling og balance i landsbyerne i fremtiden. Det vil sige, at bosætningen i landsbyerne skal stimuleres, samtidig med at det vigende befolkningstal i mange af landsbyerne og de deraf følgende omstillingsbehov skal håndteres.

Det negative scenarie

Hvis følgerne af det fortsatte fald i befolkningstallet i landsbyen ikke håndteres, vil udfordringerne med en bygningsmasse præget af tomme, utidssvarende eller misligholdte boliger, skolelukning, lukkede dagligvarebutikker, lang afstand til arbejdsmarkedet mv. begrænse lysten og muligheden for at bo og leve i landsbyen. Det fortsatte fald i befolkningstallet vil således med al sandsynlighed betyde "mere af det samme" – en bygningsmasse i forfald, reduceret lokalt udbud af kultur- og fritidstilbud samt større afstand til offentlig og privat service.

I takt med at summen af sociale udfordringer, besværigheder i hverdagen og fysisk forfald stiger, vil flere indbyggere formentlig ramme "mætningspunktet", og på et tidspunkt bliver det et tænkeligt scenarie, at udfordringerne i landsbyen vil fortsætte med stigende kraft frem mod 2030.

Det positive scenarie

Landsbyen er præget af et attraktivt nærmiljø med tidssvarende boliger, et omsætteligt boligmarked, en tilpasset bygningsmasse med attraktive beliggenheder, nærhed til offentlig og privat service, øget mobilitet, beskæftigelse samt mulighed for etablering af virksomhed og med social og kulturel sammenhængskraft. Landsbyen og det omkringliggende område er et attraktivt sted at bo, arbejde og leve i, og området tiltrækker nye indbyggere, der afspejler det omkringliggende samfund og bidrager i mange tilfælde til områdets vækst i indbyggertallet.

Landsbyen vil være attraktiv at besøge som gæst og turist, og eventuelle tomme og utidssvarende boliger skæmmer ikke helhedsindtrykket, de landskabelige værdier og naturen. Bosætning er et aktivt tilvalg for eksisterende indbyggere og tilflyttere og indebærer en tilfredsstillende grad af vished om fremtiden og mulig indflydelse på lokalområdets udvikling. Infrastruktur, arbejdsmarked samt offentlig og privat service adskiller sig nok fra byen, men ikke i et omfang, der i sig selv er årsag til at vælge et liv på landet fra.

En national tendens med behov for forskellige løsninger

Der er mere end 1.000 landsbysamfund i Danmark, og en stor del af dem er i dag attraktive. Selvom nogle kendetegn går igen, er der behov for udvikling af den enkelte landsby med udgangspunkt i netop den landsbys potentialer og udfordringer.

Kommunerne bliver en vigtig aktør i den lokalt forankrede tilgang til landsbyernes udvikling. I samarbejde med borgerne og det lokale erhvervsliv skal kommunen have de realistiske briller på i forhold til landsbyernes fremtid. Dette skal gøres med udgangspunkt i landsbyernes nuværende forhold og stedbundne potentiale.

Her bør der også være fokus på at betragte landsbyerne som en del af et større netværk. En klynge, der deler faciliteter, såsom idrætshaller, skoler og lignende, og samler kræfterne om at samarbejde i en fælles retning for området.

Staten er ligeledes en vigtig aktør til at sikre flere af forudsætningerne for levedygtige landsbyer. Staten bør arbejde for velfungerende regionale arbejdsmarkeder og uddannelsesmuligheder. Staten bør ligeledes arbejde for erhvervsudvikling, infrastruktur og lignende tiltag, der tager hensyn til de særligt udfordrede landsbyer og landdistrikter.

Udvalget vurderer, at der er enkelte områder, som er så udfordrede - eller er på vej til at blive det, at der er brug for værktøjer til at "tænke området forfra" eller rekonstruere området i forhold til bosætning og erhvervsudvikling. Sådanne rekonstruktioner vil kræve et særligt samspil mellem staten og den pågældende kommune. Hvis man lader stå til, så vil der være et tab af menneskelige, kulturelle og materielle værdier.

Mere kvalitet i landsbyerne

Meget tyder på, at de forskydninger, der er sket i forholdet mellem land og by, i høj grad vil fortsætte. Når det er sagt, understreger udvalget det som vigtigt, at det også fremover er attraktivt at bo og bosætte sig i en landsby.

Et faldende indbyggertal, som det ses mange steder i dag, behøver ikke at være et problem i sig selv. Men en massiv affolkning eller en hastigt forandret befolkningsudvikling kræver særlig opmærksomhed, og dette vil øge behovet for tilpasning og omstilling til en ny økonomisk, fysisk, social og demografisk virkelighed.

Udvalget mener, at der skal være fokus på at sikre og udvikle kvaliteten i landsbyerne. Kvaliteten ved landsbyerne skal højnes ved at have fokus på de lokale potentialer. Natur, landskab, ro, tillid, lokale fællesskaber, samlingspunkter som den lokale dagligvarebutik eller idrætshal samt andre af de særlige kvaliteter, der typisk forbindes med landsbyliv, skal udvikles. Dette er centralt, da det er noget, der efterspørges af dem, som allerede bor i landsbyerne, og ikke mindst af potentielle tilflyttere.

Kriterier og anbefalinger til at understøtte og styrke levedygtige landsbyer

Landdistriktsudvikling og fremme af landsbyernes levedygtighed er en opgave, hvor stat, kommune, civilsamfund og det lokale erhvervsliv skal arbejde sammen.

Det behøver ikke at være et mål i sig selv at fastholde befolkningstallet i alle dele af Danmark. Men udfordringerne med omstilling skal håndteres, ellers mister Danmark både menneskelige, kulturelle og materielle værdier. Samtidig går vi glip af muligheder for at skabe både vækst og livskvalitet i alle dele af landet.

Udvalget har formuleret 17 anbefalinger til arbejdet med at understøtte og styrke de levedygtige landsbyer. I kommissoriet for udvalgets arbejde fremgår det, at "opfølgningen på anbefalingerne gennemføres inden for eksisterende økonomiske rammer". Udvalget har i sit arbejde identificeret en række indsatser, som udvalget finder nødvendige for at skabe en bedre strukturel balance mellem land og by og fremme arbejdet med levedygtige landsbyer. Derfor indeholder tre af anbefalingerne betydelige økonomiske omkostninger, som af den grund går ud over udvalgets kommissorium. Det drejer sig om en styrket indsats til nedrivning og istandsættelse af boligmassen, bedre digital infrastruktur samt bedre tilgængelighed til arbejdsmarkedet.

Udvalget betragter en landsby som levedygtig, hvis den alene eller som følge af sit samspil med andre landsbyer eller større byer kan tilbyde indbyggerne tidssvarende boliger i varierende former, tilgængelighed til beskæftigelse, mulighed for etablering af virksomhed, social sammenhængskraft, nærhed til offentlig og privat service, idræts- og fritidsaktiviteter samt trafikal og digital infrastruktur i et omfang, så dette ikke er en barriere for, at landsbyen er et attraktivt bosted, der kan tiltrække og fastholde nye indbyggere.

Det er i den forbindelse ikke udviklingen i befolkningstallet – hverken negativt eller positivt – set over en længere periode, der er afgørende, når blot landsbyen vurderes som et attraktivt bosted, der løbende kan tiltrække og fastholde nye indbyggere. Tiltrækning af nye indbyggere behøver således ikke at have et omfang, der bevirker, at befolkningstallet opretholdes uændret eller er stigende.

Udvalgets overvejelser om levedygtighedskriterier har ledt frem til, at der ikke kan opstilles hverken en positiv eller en negativ liste for, hvad der gør en landsby levedygtig eller ikke levedygtig. Det beror på summen af en række omstændigheder, der hver især har betydning for den enkelte landsby som et attraktivt bosted. Såfremt en landsby samlet set på tilstrækkelig mange af kriterierne alene eller i samspil med andre byer er et attraktivt bosted, betragtes landsbyen som levedygtig.

En landsby, hvor der over en kortere periode sker et fald i indbyggertallet, betragtes ikke som levedygtig. I sådanne landsbyer kan der være grundlag for at overveje behovet for en særlig indsats eller omstilling.

Fire kriterier for levedygtige landsbyer

Udvalget har identificeret fire kriterier, der karakteriserer den levedygtige landsby.

- 1 Et attraktivt nærmiljø med tidssvarende boliger, en tilpasset bygningsmasse samt adgang til landskab og natur**
- 2 Nærhed til offentlig og privat service**
- 3 Tilgængelighed til beskæftigelse og gode muligheder for etablering af virksomhed**
- 4 Social og kulturel sammenhængskraft**

Ikke alle fire kriterier behøver være opfyldt i lige høj grad, for at en landsby er levedygtig. Den levedygtige landsby kan være så stærk på et eller enkelte af kriterierne, så det opvejer, at landsbyen ikke står så stærkt på et eller flere af de andre kriterier. Vurderingen skal ikke udelukkende forholde sig til den enkelte landsby, men også byens samspil med nærliggende lokalsamfund og regionale arbejdsmarkeder og centerbyer.

Udvalget er samtidig af den opfattelse, at det er afgørende med en strategisk tilgang til et områdes udvikling, hvis det skal lykkes. Dette har været tydeligt i de landsbyer, udvalget har besøgt. Små, enkeltstående tiltag uden et samlet strategisk sigte vil sjældent have den fornødne effekt til et bæredygtigt løft af et område.

På baggrund af de udfordringer, som mange kommuner oplever i landsbyerne og i det åbne land, er det udvalgets opfattelse, at det er afgørende, at kommunerne foretager en strategisk afvejning og planlægning for landsbyerne og deres udvikling.

Ud over de fire kriterier har udvalget formuleret 17 anbefalinger til arbejdet med at understøtte og styrke de levedygtige landsbyer. Ud over følgende tre strategiske anbefalinger fordeler de resterende sig på de fire kriterier.

1. Strategisk planlægning af kommunens landområder og landsbyer

Udvalget anbefaler, at der i planloven indarbejdes en forpligtelse for kommunerne til i kommuneplanlægningen at foretage en strategisk planlægning for kommunens landsbyer og landområder.

2. Vurdering af de enkelte landsbyer og landområder med henblik på at sikre en differentieret og målrettet udvikling

Udvalget anbefaler, at kommunerne forpligtes til i dialog med lokalsamfundet at foretage en vurdering af de enkelte landområder eller landsbyers tilstand, udfordringer og muligheder med henblik på at sikre en differentieret og målrettet udvikling af de enkelte landsbyer og landområder.

3. Særlig indsats i udpegede rekonstruktionsområder

Udvalget anbefaler, at der i områder med betydelige udfordringer (kommunalt udpegede rekonstruktionsområder) skal være adgang til et katalog af særlige indsatser, der skal understøtte den løbende omstilling til et område med andre kvaliteter end bosætning og erhvervsvirksomheder, når der foreligger en rekonstruktionsplan med målsætninger for områdets udvikling.

Vurdering af levedygtigheden af landsbyer og landområder

Udvalget har udformet en model til vurdering af landsbyers levedygtighed. Modellen bygger på de kriterier, udvalget mener, karakteriserer den levedygtige landsby.

Modellen anbefales anvendt i forbindelse med vurderingen af landsbyernes tilstand, jf. anbefaling 2. Teksterne under de enkelte trin beskriver de forskellige trin i en negativ udvikling fra en levedygtig og selv bærende landsby til et område med behov for en gennemgribende rekonstruktion. I praksis vil overgangen være glidende, og der vil være betydelig variation i de lokale behov.

Selvbærende område

Der sker en løbende til- og fraflytning til området, og boliger omsættes løbende. Der er god adgang til lokale og regionale jobmarkeder, og adgangen til offentlig og privat service er ikke en barriere for bosætning i området, ligesom der er et aktivt fritids- og kulturliv.

Den fysiske og digitale infrastruktur er på et tilfredsstillende niveau, og mobiliteten opleves ikke som hæmmende for indbyggerne.

Udfordret område

Befolkningstallet er gradvist vigende, ligesom gennemsnitsalderen stiger moderat. Der etableres kun få arbejdspladser, og der er udfordringer med at fastholde de eksisterende. Der er forlængede liggetider på boligmarkedet og spredte tomme huse, men der er endnu ikke det store fysiske forfald.

Der er usikkerhed om det fremtidige udbud af offentlig og privat service i området, hvilket hæmmer bosætning, men et nogenlunde velfungerende fritids- og kulturliv.

Indbyggerne har en rimelig grad af mobilitet, og den fysiske og digitale infrastruktur kan forbedres.

Udvalget mener, at det vil være nødvendigt og hensigtsmæssigt for kommunerne at klassificere landsbyer og landområder af hensyn til det strategiske arbejde med udviklingen af landsbyer og landområder.

Stærkt udfordret område

Befolkningens gennemsnitsalder er stigende og der sker en løbende fraflytning. Jobmulighederne lokalt er beskedne og svært tilgængelige ud over landbruget. Der er lange liggetider på boligmarkedet, og en del ejendomme betragtes reelt som usælgelige.

Området er præget af tomme huse og en del fysisk forfald. Der er ikke et reelt fritids- og kulturliv, og der er ingen lokal dagligvarebutik.

Den fysiske infrastruktur hæmmer indbyggernes mobilitet og hæmmer deres adgang til bl.a. det regionale jobmarked.

Rekonstruktionsområde

Udfordringsbilledet med affolkning og nedslidning viser, at der ikke umiddelbart vil være økonomiske, fysiske eller samfundsmæssige potentialer, der muliggør en fastholdelse af området i den form, det har i dag.

Der er behov for at gentænke strukturen, og der skal foretages en betydelig tilpasning af bygningsmassen. Rekonstruktionen af området fokuseres på de potentialer, der er i området, som kan danne grobund for en anden udvikling af området.

Et attraktivt nærmiljø med tidssvarende boliger, en tilpasset bygningsmasse samt adgang til landskab og natur

4. Styrket indsats til nedrivning og istandsættelse af boligmassen

Udvalget anbefaler, at Pulje til landsbyfornyelse forlænges og forøges fra 2019 til minimum 330 mio. kr. årligt i en ti-årig periode, og at der i første halvdel af denne periode foretages en ny behovsvurdering med henblik på eventuel yderligere finansiering og tilpasset anvendelse af puljen.

5. BoligJobordningen udvides til at omfatte nedrivning i landzone

Udvalget anbefaler, at regeringen udvider BoligJobordningen til også at omfatte lønomkostninger til nedrivning af boliger beliggende i landzone.

6. Nye finansieringsformer til at tilpasse bygningsmassen

Udvalget anbefaler, at der nedsættes et ekspertudvalg med kendskab til finansiering og landsbyernes særlige behov for modernisering af boligmassen med henblik på at udvikle en model for privat finansiering i kombination med offentlig og/eller filantropisk tilskud til renoverings-, sanerings- og ombygningsopgaver samt eventuel nedrivning i landsbyer og landdistrikter.

7. Mulighed for at omplacere boliger i det åbne land

Udvalget anbefaler, at der nedsættes en tværministeriel arbejdsgruppe med henblik på at udarbejde en model for omplacering af boliger i det åbne land, fx med mulighed for oprettelse af nedrivningsfonde på kommuneniveau. Hensigten med ordningen skal være, at der på sigt bliver færre men bedre boliger i det åbne land.

8. Et tilpasset og mere varieret boligudbud

Udvalget anbefaler, at kommunerne i dialog med lokalsamfundet vurderer boligbehovet i kommunens landsbyer og understøtter en tilpasning af udbuddet til den aktuelle efterspørgsel, herunder ved at understøtte etablering af et varieret udbud af leje- og andelsboliger for bl.a. familier og ældre i landsbyerne.

9. Øget tilgængelighed til landskab og natur

Udvalget anbefaler, at kommunerne i deres fysiske planlægning er opmærksomme på i dialog med lodsejerne at fastholde og om muligt øge tilgængeligheden til landskab og natur som en særlig attraktion og bosætningsmotiv i landsbyerne.

Nærhed til offentlig og privat service

10. En mere langsigtet planlægning af de nære offentlige servicetilbud

Udvalget anbefaler, at kommunerne i højere grad planlægger for en langsigtet udvikling i de nære offentlige servicetilbud, så der skabes forudsigelighed og sikkerhed om det fremtidige serviceniveau hos beboere og tilflyttere.

11. Nye kollektive trafikløsninger

Udvalget anbefaler, at stat og kommuner arbejder for en kollektiv trafikplanlægning, der sikrer tilfredsstillende forbindelser i landsbyerne og for fremtiden arbejder med at inddrage private og offentlige aktører i transportløsningerne.

12. Samlokalisering af faciliteter og aktiviteter

Udvalget anbefaler, at de enkelte lokalsamfund i højere grad udnytter fordele ved at sammenlægge og dele fælles faciliteter, forenings- og fritidsaktiviteter, offentlig og privat service, forsyning mv.

Tilgængelighed til beskæftigelse og gode muligheder for etablering af virksomhed

13. Bedre digital infrastruktur

Udvalget anbefaler, at staten fortsat arbejder for at sikre mobildækning og udrulle bredbånd for at fremtidssikre erhverv og bosætning i landdistrikterne.

14. Erhvervsudvikling med fokus på stedbundne potentialer

Udvalget anbefaler, at kommunernes erhvervsfremme og erhvervsudvikling i særlig grad har fokus på landsbyernes eksisterende faciliteter og stedbundne potentialer.

15. Bedre tilgængelighed til arbejdsmarkedet

Udvalget anbefaler, at det forhøjede befordringsfradrag i yderkommunerne videreføres fra 2019, men at der nedsættes en arbejdsgruppe, der skal fremlægge forslag til en mere målrettet ordning.

Social og kulturel sammenhængskraft

16. Tættere dialog og samarbejde mellem kommune og lokalsamfund

Udvalget anbefaler, at udvikling af landsbyerne sker i samråd mellem kommunen og lokalbefolkningen med henblik på at sikre en bredt forankret udvikling med en fælles retning, både når det handler om fysisk planlægning og velfærdsløsninger.

17. Mere fokus på faciliteter og aktiviteter, der samler landbysamfundene

Udvalget anbefaler, at staten via midler fra Landdistriktpuljen samt Landdistriktsprogrammet og kommunerne understøtter fastholdelse og etablering af fælles faciliteter til forenings- og fritidsliv, fælles mødesteder, begivenheder samt mulighed for deleøkonomiske løsninger i landsbyerne.

Landbyerne er i sin tid opstået som små samfund knyttet til landbruget.

Horslunde har bevaret den gode energi

I et udfordret hjørne på Vestlolland har landsbyen Horslunde formået at skabe en positiv spiral, hvor byens pæne huse udgør en ramme, som tiltrækker håndværkere og iværksættere til byen.

I Horslunde er man vant til en vis opmærksomhed. To gange er byen kåret som Årets Landsby, henholdsvis i TV2-Øst regionen (2009) og i hele Danmark i 2010. Endvidere blev byen udvalgt som Energilandsby, hvor Realdania og Lolland Kommune i fællesskab gav tilskud til en lang række energibesparende tiltag.

Denne positive opmærksomhed faldt også på et tørt sted, efter at byen i forbindelse med kommunalreformen i 2007 mistede sin status som hovedby i daværende Ravnsborg Kommune. En udvikling, der betød et tab af knap 200 arbejdspladser i og omkring det hidtidige rådhus og flytning af forskellige servicefunktioner. En af dem, som i den anledning måtte se sit job forflyttet, er Ole Bruun. Født og opvokset lidt uden for Horslunde og ansat i kommunen.

Priser gav gejst og sammenhold

Horslunde ændrede status fra hovedstad til landsby i Lolland Kommune, da rådhuset blev lukket. Byens borgerforening var på nippet til at blive nedlagt, men på opfordring blev der indkaldt til borgermøde for at sikre foreningens fortsatte eksistens, fortæller Ole Bruun, som er formand for Horslunde og Omegns beboerforening. Nye kræfter kom til, og nærmest ved en tilfældighed kom byen med i konkurrencen om at blive regionens bedste landsby i TV2 ØST.

Da vi så vandt, gav det en fantastisk stolthed, gejst og sammenhold, der blev styrket året efter med kåringen som Årets Landsby i Danmark. Helt klart titler vi har haft glæde af siden, siger Ole Bruun. Landsbyen har gennem dialog med kommunen fundet ny anvendelse af tidligere kommunale bygninger og har senest etableret en landsbypark på det tidligere stadion.

Mægleren mangler huse

Gejsten har medvirket til at sætte gang i en positiv spiral, som tiltrækker ressourcer stærke unge. Det bekræftes af ejendomsmægler Ole Jørgensen, som godt kunne sælge flere huse i Horslunde.

Selvom kvadratmeterprisen her i byen nærmest er det dobbelte af nabolandsbyerne, så er der pæn interesse for at købe huse her. Hvor man visse steder oplever en negativ spiral, er her tale om en positiv spiral, som tiltrækker huskøbere, der passer på deres ejendomme og skaber et godt miljø i byen, siger Ole Jørgensen med henvisning til en kvadratmeterpris på godt 5.000 kr.

Håndværkere står sammen

En af byens entreprenører er Michael Hansen, som driver Horslunde El-service med fem mand ansat. Han har netop overtaget en nedlagt fabriksdal i byen, som nu er ved at blive sat i stand til at rumme elektrikerfirmaets værksted og kontor. Naturligvis med den lokale murer, Jan Romby, som ansvarlig for murerarbejdet.

En af kvaliteterne ved at drive virksomhed i et lokalområde som Horslunde er, at alle kender hinanden, så vi kan hjælpe hinanden, når man hører om nye opgaver. Derfor har vi også etableret en lille håndværkerklub i byen, hvor vi mødes 3-4 gange om året, siger Michael Hansen. Horslunde rummer således også en større VVS-forretning og snedker/tømrervirksomhed, som indgår i elektrikerens netværk. Endvidere kan byen blandt andet byde på to dagligvareforretninger, pizzeria, en populær bagerforretning, ligesom der er åbnet en frisørsalon.

To skoler med små klasser

Endelig har Horslunde et trumfkort i form af hele to skoler. Den private Realskole og den kommunale folkeskole, begge med overbygning.

Skoleleder Susanne Højmark Rasmussen står i spidsen for kommuneskolen, og hun ser flere fordele i en lille skole i en lille by.

Der er altid stor opbakning, når vi laver arrangementer som eksempelvis høstfest og sankthansfest. Det gælder både borgere med og uden børn på skolen, siger skolelederen. Skolen tiltrækker også familier, som prioriterer mindre klasse størrelser, og så har man en specialisering for børn med særlige udfordringer.

I Horslunde har de lokale håndværkere etableret en håndværkerklub for at hjælpe hinanden.

Færgen mellem Spodsbjerg og Tårs forbinder Lolland med Langeland.

Horslunde

- Ca. 675 indbyggere
- Beliggende 10 km. nordøst for Nakskov på Vestlolland (Lolland Kommune)
- Erhverv/institutioner: To dagligvarebutikker, flere håndværksmestre, to skoler, idrætshal og anlæg
- Foreningsliv: Et alsidigt forenings- og kulturliv. Forskellige sports- og fritidsaktiviteter

Ebberup hænger godt sammen

Skole, foreningsliv og en engageret købmand er sammen med lokale ildsjæle en god platform for familielivet i landsbyen Ebberup på Vestfyn.

Ebberup står på tre ben. En god skole, en aktiv idrætsforening og en dagligvarebutik, der er omdrejningspunkt for byens handel. Saver man det ene af de tre ben af, så vælter taburetten. Sådan vurderer Karin Christiansen byens format. Og hun kender både den nyere og ældre historie, da hun er født og opvokset i byen.

Odense trak i ungdomsårene, hvor hun uddannede sig til lærer. Da hun selv skulle have børn, blev hun dog for alvor opmærksom på fødebyens kvaliteter. Med job i Assens landede hun derfor atter i Ebberup. Her førte lokalengagementet hende ind i fællesbestyrelsen for skole og daginstitutioner, hvor hun har været formand de seneste otte år.

Man får især øjnene op for et mindre samfunds kvaliteter, når man selv får børn. Ebberup har en størrelse, hvor man kender de fleste – både børn og forældre. Det betyder, at vi bekymrer os om hinanden og tager affære, hvis nogen er på et skråplan, siger Karin Christiansen. Skolen fylder meget i hendes liv – både som bestyrelsesformand, forælder og lærer.

Skolen fungerer rigtig godt med engagerede forældre og dygtige lærere. Endvidere ligger idrætsforeningerne lige ved skolen og drives ligeledes af en flok ildsjæle, så derfor har vi et fantastisk miljø for børn, voksne og pensionister. Det bidrager til stor sammenhængskraft her i byen, fortæller Karin Christiansen, som også ser pensionisterne som en stor ressource i byen.

De har typisk den helt rigtige indstilling til fællesskabet, og mange har været med til at bygge hallerne op med frivillig arbejdskraft og donationer og føler derfor meget for byens aktiviteter, siger Karin Christiansen, som håber, at det lykkes at få bygget ældreboliger i Ebberup, så pensionisterne kan blive boende.

Ebberup

- 1.300 indbyggere
- Beliggende 5 km. sydøst for Assens på Vestfyn
- Erhverv/institutioner:
 - Én dagligvarebutik, flere håndværksmestre, én større produktionsvirksomhed (Fipros), kommunal skole (300 elever), idrætshal og anlæg
- Foreningsliv: Forskellige sports- og fritidsaktiviteter bygget op omkring Ebberup Hallerne

Købmanden sigter bredt

En anden lokal ildsjæl er Marlene Larsen, som spiller håndbold og er håndboldtræner for pigerne. Og så driver hun byens dagligvarebutik – SPAR, hvorfor hun i Ebberup er kendt som “SPAR-Marlene”. Sammen med hendes mand, Jan Jørgensen, har hun opbygget et omdrejningspunkt, som kan meget mere end at sælge mælk og medisterpølse.

Ud over de 9.000 faste varenumre rummer forretningen en stor brugskunstabdeling, apoteksudsalg og posthus. Besøger man butikken, springer det lokale tilhørsforhold også hurtigt i øjnene. Byens dagplejemødre har i anledningen af julen sat nissebilleder op af alle dagplejebørn, ligesom der hænger julesokker fra byens børn midt i butikken.

For os er det helt naturligt, at butikken har et tæt forhold til både skolen, institutioner og idrætsforeningen, som vi eksempelvis prøver at hjælpe med plads her i butikken, hvis de skal dele noget ud – og da også med lidt sponsoring, siger hun. Til gengæld er byen så også klar til at yde den anden vej. Da SPAR i sommers inviterede hele byen til 25 års jubilæumsfest i hallen med mad, bar, musik og dans, stillede idrætsforeningen op med 20 mand.

Det var altså bare dejligt – Jan og jeg skulle nærmest ikke løfte en finger, fortæller Marlene med smil på læben.

Selvom købmandskvinden er af beskeden natur, så er hun helt med på, at hendes butik gør en forskel for attraktionsværdien i landsbyen og oplandet, der strækker sig i en radius på 15 km. helt ud på Helnæs, hvor de sidste dagligvarebutikker for længst er forsvundet. Alligevel oplever hun, at konkurrencen aldrig har været hårdere.

Der er altså ikke mere end 5 km. ind til Assens, hvor der ligger flere konkurrenter. Og nu om dage kører mange jo alligevel til arbejde, så vi skal bestemt arbejde for at holde på kunderne – især når det gælder de yngre, lyder det.

Købmanden i Ebberup fungerer som et af byens samlingssteder.

Naturen og molbo- projekter tiltrækker stærke tilflyttere til Mols

Mols i Udvikling er et netværk, hvor lokale interessegrupper fra de 24 landsbyer på Mols viser og deler deres interesse med andre. Hele 24 projektgrupper er aktive, hvilket er med til at skabe fællesskab og tiltrække ressourcestærke borgere.

Med 45 minutters kørsel til Aarhus midtby har naturskønne Mols i en årrække formået at tiltrække pænt med tilflyttere, hvoraf en stor del er ressourcestærke børnefamilier. På trods af dette viste nøgletallene for områdets 24 landsbyer et faldende indbyggertal til knap 3.800 og dermed også færre børn.

På den baggrund var kommunen i 2014 på vej med en drastisk spareplan, som betød samling af tre børnehaver omkring skolen og forslag om nedlæggelse af de ældste klasser. Denne trussel var åbenbart den gnist, der skulle til for at tænde op under en stor gruppe kreative sjæle i området.

Vi holdt et borgermøde for at drøfte, hvad vi kunne gøre, for at vores område blev mere attraktivt for os selv og potentielle tilflyttere. Inden aftenen var omme, var de første seks projektgrupper dannet, hvor borgere med interesse for et givent projekt fandt sammen, fortæller Jørgen Ørgaard, som er formand for Borgerforeningen og Distriktsrådet for Mols.

Mols i udvikling

- Ligger på Djursland og rummer bl.a. Nationalpark Mols og Helgenæs
- En del af Syddjurs Kommune
- Projektet involverer ca. 3.800 indbyggere fordelt på 24 små landsbyer
- Hovedlandsbyen Knebel har 600 indbyggere, skole, hal, dagligvarebutikker, apotek, bank m.m.

Naturen i Syddjurs Kommune er præget af Mols Bjerge.

Mols i Udvikling binder sammen

Sammen med skolens fællesbestyrelse, Molshallen og idrætsforeningerne dannede man paraplyorganisationen Projekt Mols i Udvikling, som er den overordnede paraplyorganisation for de projektgrupper, som efterfølgende er piblet frem. Projektet blev finansieret af DGI, Realdania og Syddjurs Kommune, og en proceskonsulent har været med til at sætte yderligere fart på udviklingen i området.

Den nationale filantropiske forening Realdania har det som målsætning at være med til at styrke livet på landet. Derfor satte Realdania i 2015 gang i fem pilotprojekter sammen med DGI. Et af disse pilotprojekter er Mols i Udvikling.

Men de enkelte projektgrupper har kun én tovholder, som refererer til paraplyorganisationen. Så der er ikke vedtægter, bestyrelse og alt det formelle, som godt kan dræbe små initiativer. Det gør det meget let at oprette et projekt, hvor paraplyorganisationen så blandt andet kan være behjælpelig med at kommunikere på hjemmeside og sociale medier, siger Jørgen Ørgaard. Med dette afsæt er der aktuelt 24 aktive projektgrupper fordelt ud over hele Mols, hvilket dækker over strikkeklubber, fælleshaver og vandrelav blandt de mere hobbybetonede grupper.

Aktiv kommunikationsgruppe

En del af projektgrupperne arbejder med mere overordnede mål for at gøre området attraktivt for tilflytning. Det gælder blandt andet kommunikationsgruppen, hvor Sofie Saxtoft er én af de aktive. Sammen med sin mand og tre børn flyttede hun i sommeren 2017 fra Frederiksberg til Mols, hvor hun er i gang med at etablere kursus- og kulturvirksomhed. Det frivillige arbejde fylder dog meget i hendes hverdag.

Når man flytter til Mols, fornemmer man hurtigt, at det er almindeligt og nærmest forventet, at man yder noget til fællesskabet. Og når så mange byder ind med ressourcer, bliver det faktisk stort, fortæller Sofie Saxtoft. Hun er kommunikationsuddannet og kan derfor naturligt bidrage i kommunikations-

gruppen, som via sociale medier og hjemmeside synliggør mange af aktiviteterne.

Jeg synes, det frivillige arbejde giver god mening, samtidig med at det har hjulpet mig til at blive del af de stærke fællesskaber, som kendetegner området, siger hun.

Det blå torvs formand

En anden lokal ildsjæl er Louise Juul. Hendes familie er som mange af områdets børnefamilier tilflyttere fra Aarhus – dog for ti år siden. I den tid har organisationspsykologen haft fingrene i ganske meget frivilligt foreningsarbejde. Blandt andet som formand for skolebestyrelsen i fire år.

Så blev jeg egentlig lidt træt af alt det politiske arbejde, der følger med i skolebestyrelsesarbejdet, og trængte til et mere konkret projekt. Da en lille flok havde forskellige ideer til at udvikle vores havn i Knebelbro, endte jeg som formand for projektgruppen, forklarer Louise Juul. Fra at være en drøm om et lille havnebad er projektet knopskudt med en stribe ideer til at udvikle havnen, herunder skabe muligheder for surfere, et strandområde, svømmeundervisning og andre faciliteter beregnet til læringsrum for Molsskolen.

Hvilket alt sammen skal koordineres med det eksisterende bådelaug og lystbådehavn, vinterbadeklubben, søspejderne, kajakklubben, Syddjurs Kommune og alle de potentielle nye brugere af havnen, som tilsammen udgør "Det blå torv".

Vi har heldigvis fået penge fra kommunen og den lokale bank til at hyre et arkitektfirma, som skal samle alle ideer og forslag i et forprojekt. Det går vi lige nu og venter spændt på, lyder det. Mens de venter, kan de glæde sig over, at kommunen har garanteret, at overbygningen bevares på Molsskolen.

Vallekilde vil fællesskabet

Årets Landsby 2017 bruger de digitale medier til at skabe møderum og aftaler mellem byens beboere, så det bliver lettere at mødes til fredagsbar, reparationscafe, julemarked m.m. i den virkelige verden.

Odsherred Kommune i Nordvestsjælland har gennem årene oplevet en del udfordringer. Fraflytning og dårlig økonomi betød blandt andet, at kommunen i 2008 kom under økonomisk administration af staten.

Efter en trimning af de kommunale ydelser slap kommunen dog atter ud af spændetrøjen i 2011 og har siden formået at skabe fremgang på en række centrale parametre. Derfor var det en fortrøstningsfuld borgmester i form af Thomas Adelskov, som i januar 2018 kunne fortælle "Udvalget for levedygtige landsbyer" om kommunens erfaringer med at skabe attraktive landsbysamfund.

Små midler med stor effekt

Et af midlerne har været flere runder med midler til byfornyelse, hvor kommunen har givet tilskud til forskellige borgerprojekter, såsom medborgerhuse, legepladser og evt. nedrivning af forladte ejendomme. Kommunens udgangspunkt har været et krav om lokalt engagement blandt byens borgere – både i anlæg og drift af de nye tiltag, mens tilskuddene i flere sammenhænge har været ganske små – for eksempel 25.000 kr.

Man kan konstatere, at de små landsbyer kan mobilisere rigtig stærke kræfter, når først de går ind i et projekt. Hvor større bysamfund, som eksempelvis Nykøbing Sjælland, nok er mere forvænte med, at ydelser og tilbud kommer af sig selv, sagde Thomas Adelskov.

Vallekilde anlægger selv

Et af de landsbysamfund, som er god til at få meget ud af lidt, er Vallekilde. Byen er kendt for sin højskole, som lever i bedste velgående, men har ellers oplevet den klassiske landsbyudvikling, hvor skole, butikker og andre tilbud for længst er lukket ned.

På trods af dette kunne landsbyen i 2017 lade sig kære til årets landsby i Danmark. Det skyldes i høj grad evne og lyst til at skabe fællesskaber, som både fungerer med sociale mødesteder i hverdagen – samt anlæg af nye pladser og forskønnelse af små hjørner i byen. Det gælder blandt andet det nye Tingsted, hvor en lille, ufremkommelig skov er forandret til et mødested med støbte borde, et skur, grillplads, legeområde m.m. En af de involverede borgere er Jacob Antvorskov.

Jacob Antvorskov er flyttet til Vallekilde i 2007 og deltager aktivt i byens foreningsliv.

Det var helt vildt så mange frivillige, vi kunne mobilisere på arbejdsdagene. Der blev budt ind med rigtig mange ydelser – lige fra kage til de arbejdende til traktorer og bob-cats, der kunne rydde bevoksnin-ger, fortæller Jacob Antvorskov begejstret.

Dette var dog ikke overraskende for tilflytteren, som kom til Vallekilde sammen med sin familie fra Frederiksberg tilbage i 2007. Siden har han haft en aktiv andel i at bygge oven på de fællesskaber, byen allerede havde omkring byens kirker og højskole – godt hjulpet af de digitale medier, som netop var en af grundene til, at man fik prisen som Årets Landsby i 2017, hvor årets tema netop var digitalisering.

Fællesskab med afsæt i fredagsbar

Det er nu ikke, fordi vi har opfundet hverken smarte apps eller nye programmer. Men vi bruger simple digitale midler, som sms og Facebook, til at formidle aktiviteter og til at kommunikere med hinanden, forklarer Jacob Antvorskov. Afsættet var således en Facebook-gruppe, hvor byens beboere på skift lagde hus til en fredagsbar, hvor man kunne mødes over en øl og lidt chips mellem kl. 16 og 18.

Ud af dette er der vokset en grejbank, hvor man kan efterlyse ting, man mangler og låne af hinanden. Endvidere kan vores indkøbte projektor til film-fremvisning i det fri bookes – for enhver ordentlig by har naturligvis en biograf, siger han med et smil. Han fortsætter en lang opremsning af aktiviteter, som er baseret på formidling i Facebook-gruppen. Repaircafe, hvor alt kan repareres, opslag fra byens informationsstander, som fotograferes og lægges digitalt på Facebook, ligesom sms-kæder formidler tilbud fra Johnny Fisk, når han leverer frisk fisk om søndagen. Hertil kommer orientering om eksempelvis julemarkeder, som foregår privat i en række borgers egne huse.

Men det er kun simple redskaber, som giver mulighed for at mødes i virkeligheden – for det er jo det, som et landsbyfællesskab går ud på, slutter Jacob Antvorskov.

Det gode naboskab, nærheden til naturen og et stærkt lokalt engagement er kendetegnende for mange levedygtige landsbyer.

Vallekilde

- Beliggende i Odsherred Kommune i Nordvestsjælland
- Ca. 130 husstande
- Ca. 2 km. til nabobyen Hørve med 2.500 indbyggere, dagligvarebutikker, skoler, institutioner m.m.

Yderste revle er blevet populær

Fanø tiltrækker tilflyttere til øen med attraktive institutionstilbud samt kultur, historie og et aktivt foreningsliv med ressourcestærke borgere.

Fanø vil være mere end strand og sommerhuse. Landets næstmindste kommune med 3.400 indbyggere mener nemlig, at øen som bosted har kvaliteter, som bør være attraktive for rigtig mange. Sådan vurderer borgmester Sofie Valbjørn, øens status primo 2018. Og noget tyder på, at ganske mange er enige med den nyslåede borgmester, da kommunen i 2017 oplevede landets næsthøjeste tilflytning i forhold til størrelsen.

Vi har satset målrettet på at tiltrække børnefamilier, blandt andet ved at sænke taksterne på børnehaver og vuggestuer, hvor vi i dag kan tilbyde pasning af de mindste til takster, der er det halve af mange andre kommuner, siger Sofie Valbjørn, som er ganske fornøjet med udviklingen. Ro, natur og et overskueligt landsbysammenhold er tilsyneladende en god cocktail for mange familier, især når den kan kombineres med 12 minutters færgefart over til Esbjerg. Det giver nemlig mulighed for at dyrke karrieren i storbyen – og for at deltage i smalle fritidsaktiviteter for både børn og voksne.

Denne cocktail tiltrækker mange ressourcestærke borgere til øen, som kommer med stort "drive" og lyst til at sætte nye projekter i søen, siger borgmesteren, som er stolt af, at øen mønstrer 120 foreninger og 25 festivaler, der både rummer musik, drageflyvning og strikning.

Fanøs borgmester Sofie Valbjørn i Nordby, hvor rådhuset ligger.
Foto: Fanø Kommune

Musik med Fanø-DNA

En af øens aktive borgere er Jesper Møller, 38 år, og med bopælsadresse på Fanø de seneste ti år. Den tidligere skolelærer og musiker boede i København, men en sød pige på Fanø fik ham tilbage til Vestjylland, idet han oprindeligt er født og opvokset i nærheden af Ribe.

Jeg fik dog pludselig øjnene op for den storslåede natur, vi har i Vestjylland. At kunne gå ti minutter fra sit hus og så stå alene i klitterne eller på heden er fantastisk, siger Jesper Møller. Han åbnede først spillestedet Realen i Nordby, og med dette afsæt forsøgte han med en større festival i 2012.

Jesper Møller midt i den natur, der lokkede ham til Fanø.
Foto: Fanø Kommune

Det er sidenhen vokset støt og roligt, så man i dag har en todages festival med over 3.000 gæster, hvor 270 frivillige bidrager.

Vi har forsøgt at skabe en festival, hvor vi sætter Fanø-kultur, laks og kød fra de lokale samt historie på dagsordenen alle de steder, det er muligt. Det gør festivalen anderledes, hvilket både gæster og os lokale godt kan lide, siger Jesper Møller.

Strikkefestival med 15.000 gæster

Et andet kendt Fanø-ansigt er Christel Seyfarth, som driver sin egen strikkevirksomhed med butik i Nordby, bogudgivelser, og strikkeopskrifter. Og så strikkefestivalen, der er internationalt kendt, og som sidste år lokkede 15.000 strikkeinteresserede (inkl. påhæng) til Fanø, hvilket genererer en omsætning på 30-40 mio. kr. i øens butikker, restauranter, sommerhuse og hoteller.

Vi driver festivalen som en forretning, men har også stor glæde af 30-40 lokale frivillige, som melder sig, når vi efterlyser i Ugeavisen, fortæller Christel Seyfarth.

De mange gæster er en del af det store turist-ryk, vi oplever om sommeren, som vi er rigtig glade for, og som mange lever af. Til gengæld er vi også glade, når vi har øen for os selv resten af året, fortæller Christel Seyfarth.

Som indfødt fannik er Christel Seyfarth opvokset med den oprindelige Fanø-kultur med folkedans, dragter og sømandsliv. Og selvom de indfødte efterhånden kommer i mindretal i takt med tilflytningen, er hun ikke bange for, at øens identitet udvandes.

Vi oplever, at tilflytterne har en stærk vilje til at indgå i vores traditioner og kultur i en grad, så det næsten kan kamme over. Men det smiler vi så lidt af, lyder det fra fannikken.

Fanø

- 3.400 faste indbyggere
- Hovedbyerne er Nordby (2.700 indbyggere) og Sønderho (300 indbyggere)
- Kommunens skole i Nordby har 450 børn
- Øens erhvervsliv rummer en del håndværksmestre, som blandt andet betjener de mange sommerhuse, og en række serviceerhverv bl.a. med tilknytning til turisme
- Færgefart på 12 minutter til Esbjerg med afgang hver 20. minut det meste af dagen

Grøn kerne og mere natur skal forandre nordjyske landevejsbyer

Foto: Hjørring Kommune

En plan for grønnere landsbyer skal stoppe den negative spiral i en række små landsbyer på hovedvejen mellem Løkken og Hjørring.

På hovedvejen mellem Løkken og Hjørring ligger en stribe små landsbyer, som er vokset op omkring Løkkensvej i en aflang form langs med vejen. Vej, cykelsti og fortov har med årene bredt sig, så stort set alt grønt foran husene er presset ud af byens hovedstrøg.

Da trafikken samtidigt er tiltaget, er husene langs vejen langsomt faldet i attraktionsværdi, og en del huse står tomme og i forfald. Dette triste første-håndindtryk smitter af på boligkvarterer, som ellers ligger væk fra vejen.

Løkkensvej skal leve godt

Denne udvikling forsøger Hjørring Kommune nu at stoppe med forsøgsprojektet "Løkkensvej – lev godt, lad det gro". Projektet rummer nye perspektiver på den fysiske planlægning af landsbyer. En del af projektets 7,5 mio. kr. skal bruges til at skabe et miljø, som fjerner forfaldne huse, skaber en grøn kerne omkring hovedvejen og giver regulær og tilgængelig natur med stier på de sider i byen, der vender væk fra hovedvejen.

Vi tror, det er muligt at skabe et miljø, som folk har lyst til at bo i, selvom byen skrumper og bliver mindre, fortæller borgmester Arne Boelt. Her blev det også understreget, at netop byer uden skole og dagligvarebutikker kræver ekstra opmærksomhed fra kommunens side.

Sdr. Rubjerg er en typisk "vejkantslandsby"

Indsatsområder Løkkensvej – lev godt, lad det gro

- Borger- og interessent-involvering i planlægningen
- Opkøb af strategisk udvalgte grunde samt huse til nedrivning
- Opstart af naturpletter i landsbyerne og kobling til "nabo-natur"
- Landskabs- og naturforbedringer – samt sammenhængende naturstier til nabobyer
- Fysisk forskønnelse af Løkkensvejs profil
- Øget sikkerhed og mobilitet på Løkkensvej
- Kommunen har afsat 7,5 mio. kr. til projektet, hvoraf staten dækker 60 pct.

Grøn bykerne på 400 meter

Ønsket med byens fysiske udvikling er at indsnævre og gøre hovedvejen gennem byen mere grøn, så man får en ny kerne på 400 meter. Hovedvejen bliver til gengæld smallere med snoet vej og cykelsti, som også skal rumme forskellige grønne beplantninger.

Det skal være pænt, og det skal være en positiv oplevelse at køre gennem Sdr. Rubjerg, men først og fremmest skal borgerne få en oplevelse af et rart sted at bo, forklarer Bente Mouritzen fra Hjørring Kommune. Byen støder som mange andre landsbyer op til markarealer. Det første stykke af marken er forholdsvis blød engbund og derfor svær for landmanden at dyrke rentabelt.

Denne bræmme skal indgå i et stisystem, som på længere sigt udbygges med mulighed for at binde landsbyerne sammen med et alternativt og naturskønt stisystem, siger Helle Lyngbak, ansat i Hjørring Kommune. Denne del er udfordret af samspillet mellem planlov, landbrugslov og naturbeskyttelseslov, men i Hjørring tror man, dette kan løses.

Kommunalt engagement smitter

Bente Mouritzen og hendes kollega Helle Lyngbak lægger ikke skjul på engagement og begejstring for projektet på Løkkensvej. Det gælder både dem selv og de kontakter, de har etableret i Sdr. Rubjerg.

Det er jo afgørende, at beboerne også vil investere ressourcer i projektet, så de medvirker til at skabe den positive spiral. Og det oplever vi heldigvis en stor interesse og vilje til, siger Bente Mouritzen med henvisning til den etablerede borgergruppe, hvor syv lokale borgere har den løbende kontakt til kommunen.

Sdr. Rubjerg

- 200 indbyggere
- Beliggende mellem Løkken (7 km.) og Hjørring (13 km.)
- Byen har en kro, et par håndværksmestre, kraft-varmeverk og borgerforening

I Sdr. Rubjerg ønsker man at fjerne de forfaldne huse og skabe en grøn kerne omkring hovedvejen. Foto: Hjørring Kommune.

Landsbyerne – nu og i fremtiden

April 2018

Udarbejdet af
Udvalget for levedygtige landsbyer

Design & layout: e-Types

Oplag: 500
ISBN web: 978-87-78623-58-4
ISBN tryk: 978-87-78623-59-1
Tryk: Rosendahls A/S

**To scenarier, fire kriterier
og 17 anbefalinger til at
understøtte og styrke
levedygtige landsbyer**